

ילקוט מנהגים

הרב ישראל יהודה לוי

בן מרן הרב זצ"ל
לייקוד

אודות מנהג התשליך

תוכן ענינים

- (א) מקור המנהג – מהרי"ל, מנהגים
- (ב) הגה"ת רמ"א אודות תשליך בסי' תקפ"ג
- (ג) טעם הרמ"א לתשליך בחיבורו "תורת העולה"
- (ד) בידור טעם המהרי"ל שתשליך הוא זכר לעקידה
- (ה) טעמים נוספים למנהג
- (ו) ניטור הבגדים
- (ז) תפוצת מנהג התשליך
- (ח) מועד אמירת תשליך
- (ט) כשחל ר"ה בשבת אימתי יאמרו תשליך

[א] מקור המנהג – מהרי"ל, מנהגים

לראשונה נזכר מנהג ה"תשליך" באופן מפורש (מבין הספרים שהגיעו לידינו) בספר מהרי"ל הלכות ר"ה¹. לא בתלמודים, ולא בספרות הבתר תלמודית, לא בטור ולא בשו"ע הובא המנהג. ואעפ"כ הפך ברכות הימים למנהג המקובל כמעט על הכל. אכן מלשון המהרי"ל משמע שבזמנו היה זה כבר מנהג מרווח שהרי כתב בזה"ל: "מה שנוהגין לילך בראש השנה אחר סעודה אצל ימים ונהרות להשליך במצולות ים כל חטאותינו, משום זכר לעקדה דאיתא במדרש² שעבר אברהם אבינו בנהר עד צווארו, ואמר הושיעה ה' כי באו מים עד נפש והוא השטן שנעשה כמו נהר לעכב אותו מן העקדה, ומהרי"ל סג"ל³ נהג ג"כ להלוך

- (1) מהרי"ל – רבי יעקב סג"ל מולין 1360 – 1427
- (2) תנחומא וירא, ותיקנו במקצת סדר המילים, אשכנז. היה גדול התורה בדורו וראש לקהילות למנינם. ישראל באשכנז, אוסטריה ובוהמיה (ביהם). פסקיו של המהרי"ל יחד עם אלה של רבי ישראל איסרלין בעל תרומת הדשן משמשים ישראליים לכל מסורת הפסק והמנהג של יהדות אשכנז.
- (3) הוא מהרי"ל, אלא שהספר נכתב בידי תלמידים. בתחילה כתבו המנהג כפי שהגדירו מהרי"ל, ואח"כ כתבו שגם המהרי"ל בעצמו נהג כן.

כותר: אודות מנהג תשליך מחבר: הרב ישראל יהודה לוי

כתב עת: אורייתא טז, תשמ"ה, קצד - רד

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרויקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

אצל הנהרות" וכו' עכ"ל. גם בן דורו של המהרי"ל הוא רבינו יצחק אייזיק טירנא' מביא המנהג ב"ספר המנהגים" שלו הלכות ר"ה. אחר הלכות תקיעת שופר ולפני הלכות תפילת מנחה של יום א' דר"ה כתב "ורגילין לילך על הנהר ולומר תשוב תרחמנו וכו' ורואים דגים חיים".

מסתבר שמקור המנהג היה בקהילות אשכנז שם נפוץ, ובקרב הספרדים לא נודע כלל. רבי חיים ויטאל בשער הכוונות כותב: "ענין המנהג שנהגו האשכנזים לילך ביום הראשון דר"ה אחר המנחה מעט קודם שקיעת החמה אצל הים הגדול או אצל מעיין או באר מים חיים וקורין אותו תשליך, הנה הוא מנהג יפה, ויותר טוב הוא אם יהיה מחוץ לעיר ויעמד על שפת הים או על שפת הבאר או המעיין ויקרא שם ג"פ מי א-ל כמוך" וכו' עכ"ל. משמע שאף רח"ו ראה בזה מנהג אשכנז וכנראה שרק בזמנו החלו קהילות ספרד לאמצו, כי המחבר אינו מזכירו כלל לא בשו"ע ולא בבית יוסף.

אכן היו כאלה שהשתדלו להתחקות אחר שורשים קדמונים יותר למנהג, ואמנם נמצא רמז לזה בזוהר הק' פ' אמור "דאתחפי ההוא חטאה דהאי זכאה באינן דאיקרין מצולות ים וכו' כד"א במצולות ים כל חטאתם".⁶ או רמז מעומעם בפרש"י לגמ' שבת פ"א ע"ב האי פרפיסא שרי לטלטולי - פרש"י - "עציץ נקוב שזרעו בו. ובתשובות הגאונים מצאתי שעושין חותלות [סלים] מכפות תמרים וממלאים אותם עפר וזבל בהמה, וכ"ב או ט"ז יום לפני ראש השנה עושין כל אחד ואחד לשם כל קטן וקטנה שבבית וזורעין לתוכן פול המצרי או קיטנית וקורין לו פורפיסא וצומח ובערב ר"ה נוטל כל אחד ואחד שלו ומחזירו סביבות ראשו שבעה פעמים ואומר זה תחת זה, וזה חליפתי וזה תמורתי ומשליכו לנהר" עכ"ל רש"י. מתוכן דבריו עולה כי ענין כפרות היה קשור בענין הליכה לנהר, ושמא מנהג שהיה קיים בתקופת הגאונים התפצל לשניים, כפרות בעריו"כ, ותשליך ליד הנהר בר"ה, וצ"ע.⁷ היו שהרחיקו עדותם ומצאו סמך למנהג בספר נחמיה שם מסופר "ויאספו כל העם כאיש אחד על הרחוב אשר לפני שער המים" (נחמיה ח') וזה היה בר"ה כאמור שם - "ויביא עזרא הכהן את התורה וכו' ביום אחד לחודש השביעי". עכ"פ הפוסקים והמפרשים הראשונים לא הזכירו את קיומו של המנהג בצורתו הידועה והמקובלת.

[ב] הגה"ת רמ"א אודות תשליך בסי' תקפ"ג

והנה, גם אם לא נזכר "תשליך" בטור ובשו"ע הביאו הרמ"א בהגהת שו"ע אור"ח סימן תקפ"ג ס"ב וז"ל: והולכין אל הנהר לומר פסוק ותשליך במצולות ים כל (חטאותינו) [חטאתם] וגומר (מנהגים)⁸ וכו', עכ"ל. ברם, מקומה של הגה"ה זו תמוה מאד, שהרי סי'

- (4) תלמידו של רבי אברהם קלויזנר. ספר המנהגים שלו הפך להיות המקובל והנפוץ ביותר בקרב יהדות אשכנז. עיקר מגמת הספר היה לסכם את מנהג אושטרייך. כספר מהרי"ל שימש אף ספר מנהגים זה אבן יסוד ומקור לרמ"א.
- (5) כתב שם טוב לר' שם טוב גאגין עמ' 205.
- (6) עיין "מקור חיים" לרבי יאיר חיים בכרך בעל החוות יאיר. וב"סידור בית דין" מאת רבי אברהם חמוי וצ"ל מארם צובא, דיני וסדר ותשליך סעיף ח'.
- (7) עיין בנתיב בינה ח"ד עמ' 165. ולחיווק הדבר ראה בזוה"ק דלעיל פרשת אמור דכתב: כד"א ותשליך במצולות ים כל חטאתם, מאי מצולות ים, אלא רזא יקירא הוא וכו' כגון עזאול ביומא דכיפורי. דאיהו איקרי מצולות ים, וע"ד כל חטאין דישראל שרין בגויה" וכו'. וראה גם מה שכתב מונק ב"עולם התפילות" ח"ב בריש דבריו על תשליך.
- (8) הוא ספר המנהגים לר"י אייזיק טירנא.

כותר: אודות מנהג תשליך מחבר: הרב ישראל יהודה לוי

כתב עת: אורייתא טז, תשמ"ח, קצד - רד

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרויקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

תקפ"ג עוסק בדברים שנוהגים לאכול בליל ר"ה, וצ"ע מה הקשר בין תשליך שקיומו הוא ביום ר"ה אחר מוסף או אחר מנחה, לעניני מאכלות של ערב ר"ה. אכן הלבוש, ואליה רבה, והמטה אפרים תיקנו את מה שנראה לכאורה כמעוות, והביאו את מנהג התשליך בסימן תקצ"ו שענינו סדר הדברים לאחר תפילת מוסף של יום א' דר"ה, או בסימן תקצ"ח שענינו תפילת מנחה ולאחריה, כנראה, משום שלא מצאו זיקה בין המנהג לסי' תקפ"ג. **אולם** אחר העיון נראה שלא בכדי הביא הרמ"א המנהג בסימן הנ"ל. דסימן תקפ"ג ענינו מאכלי ליל ר"ה שבאים משום דסימנא מילתא הוא כדאיחא בגמ' כריתות דף ו' ע"א, ולדעת רמ"א נראה דס"ל דאף ענין הליכה לנהר לתשליך הוא משום דסימנא מילתא. לפיכך כלל הרמ"א ענין זה עם שאר עניני הסימנים בר"ה, במקום אחד הוא סימן תקפ"ג. לעיל ציינו כבר שהמקור הקדום למנהג הוא המהרי"ל. אך הרמ"א בשו"ע ציין למקור את ספר המנהגים לרבי יצחק אייזיק מטירנא ושם כתוב: "ורגילין לילך על הנהר ולומר (תשוב תרחמנו) [ישוב ירחמנו] וכו' ורואים דגים חיים". הסיפא מדבריו "ורואים דגים חיים" לא נזכרה במהרי"ל, וגם הרמ"א לא טרח להביאה בהגה"ה. ברם ב"דרכי משה" שם ציין הרמ"א בהדגשה את דברי המנהגים הללו וביארם – "ואפשר שהוא לסימן שלא תשלוט בנו עין הרע ונפרה ונרבה כדגים"⁹. הנה כתב כאן מפורשות שהליכה לנהר שיש בו דגים הוא לסימן שלא תשלוט בנו עה"ר ונרבה כדגים. א"כ, ברור שענין מרכזי במנהג התשליך הוא הסימנא, לכן ראה הרמ"א לנכון לכלול מנהג זה יחד עם שאר המנהגים דעושיין בר"ה לסימנא. בהתאם לזה הוסיף שם בהגהתו ובדרכי משה את דברי הירושלמי שלא לישון בר"ה, דמאן דמיק ברשי שתא, דמיק מזליה. אמנם הרמ"א בדרכי משה הביא בתחילה את המהרי"ל וכתב שם טעמו – זכר לעקידה. מ"מ סמך יתדותיו יותר על דברי המנהגים⁹ ובשו"ע ציינו למקור יחיד. לאור הנ"ל מיושב היטב למה הביא הרמ"א מנהגא דתשליך בסי' תקפ"ג, ודו"ק.

[ג] טעם הרמ"א לתשליך בחיבורו "תורת העולה"

והנה הרמ"א בחיבורו "תורת העולה" ח"ג פנ"ו, התעלם מדברי המהרי"ל והמנהגים וכתב טעם שונה בזה"ל: "ומנהג של ישראל תורה היא במה שהולכים אל המים ואומרים ותשליך... להיות כי מן מצולות ים ניכר ענין בריאת העולם, כי מצולת ים הוא התהום והוא המקום היותר עמוק בים. והנה לפי הטבע של היסודות, שהמים יכסו הארץ והארץ הוא המרכז והוא המקום הנמוך בכל העולם. והנה הארץ לצורך בני אדם ולדרים עליה אינו בלא כוונה מכוון. והוא אשר חידש העולם כרצונו לתכלית ישוב הארץ. ולכן אנו הולכים אל הים לראות אשר שם גבול ואמר פה תבוא ולא תוסיף. וכשאנו הולכים שם אנו רואים גבורתו של יוצר בראשית. ולכן אנו הולכים על המים בראש השנה שהוא יום הדין, לשום כל אחד על גפשו ענין בריאת העולם. ושהשם יתעלה מלך העולם, וע"ז נאמר ותשליך במצולות ים כל חטאתם. כי באמת המתבונן בענין מצולת ים ומכיר שהעולם מחדש, על ידי זה עומד על

9 יש לידע דהמג"א הביא שם סק"ה שמצא בכתבים שיש לילך לנהר או באר. ומדכתב באר משמע שאין צורך לכתחילה לילך למקום שיש בו דגים. אכן בסידור בית יעקב כתב שלהלכה יש לילך לכתחילה למקום שיש בו דגים ובדליכא הולכין לסתם.

9 אמנם אחר שהביא טעם מהרי"ל כתב רמ"א – "וכ"ה במנהגים אלא שהוסיף שרואין דגים חיים" וכו'. ברם, במנהגים לא נזכר טעמו של מהרי"ל רק שהולכים לנהר לומר תשוב תרחמנו. וצריך לומר שנתכווין ב"וכן הוא במנהגים" רק לעצם המנהג ולא לטעמו.

כותר: אודות מנהג תשליך מחבר: הרב ישראל יהודה לוין

כתב עת: אורייתא טז, תשמ"ח, קצד - רד

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרויקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

מציאות השם יתעלה ומתחרט. ועי"ז עוונותיו וחטאיו נמחלים, ועל דרך זה (נשליכם) [נשליכם] החטאים במצולות ים". תיקנו הגירסא בסוף הדברים, ובמקום נשליכם, נ"ל לגרום "נשליכם", דלשון זו מתאימה יותר לכתוב ותשליך במצולות ים וכו' ודו"ק. **אכן** דברי הרמ"א טעונים בירור. דהלא אפשר למצוא את סיבת ההליכה למקור מים בר"ה בתוכן הפסוקים שיש לאמרם שם "ותשליך במצולות ים כל חטאתם" וכו', ולמה לא די לנו בכך. ויש לומר דהרמ"א בא ליתן טעם בפסוק עצמו מדוע בחר הנביא לומר במצולות ים. עי"ז השיב דמצולת ים הוא מקום המסוגל להביא את האדם לידי תשובה.¹⁰ מעתה אפשר להבין שגם בטעם זה נעוץ ענין סימנא מילתא. דהמקום גורם, וכיון שאמר הנביא ותשליך במצולות ים כל חטאתם, ממילא כתב הרמ"א (עפ"י תיקון הגירסא), דאחרי שיתחרט "ועי"ז כל עוונותיו וחטאיו נמחלים, ועל דרך זה נשליכם החטאים במצולות ים", דהיינו, מאליהם, דמוכנו של סימנא מילתא הוא, שהקב"ה הטביע בעולם טבע מיוחד שיש בכוחם של מעשים מסויימים בר"ה להביא מאליהם לידי שינויים פיזיים, שלא היו באים באופן רגיל ושגרת. עפ"י י"ל דלדעת הרמ"א לא רק ראיית דגים בנהר היא לסימנא, אלא אף עצם השהות בסמוך למצולת ים יש בה משום סימנא להשלכת החטאים וכפרתם ע"י הקב"ה.

[ד] בירור טעם המהרי"ל שתשליך הוא זכר לעקידה

את אשר תמהנו על הרמ"א בתורת העולה, יש לתמוה גם על המהרי"ל. בדבריו שהובאו לעיל, כתב המהרי"ל דמה שנוהגים לילך לנהר להשליך במצולות ים כל חטאותינו הוא זכר לעקידה משום דאיתא במדרש וכו'. למה הוזקק לנמק זאת זכר לעקידה כאשר תוכן הפסוקים כשלעצמו די בו לבסס המנהג. ואפשר לומר דאמנם המנהג מיוסד על תוכן הפסוקים "ותשליך במצולות ים כל חטאתם", אך מדוע דוקא בר"ה, למה לא ינהגו כן ביום כיפורים או בסמוך לו. לזה הביא המהרי"ל זכר לעקדה, דעקידת יצחק היתה בר"ה, לפיכך הצמידו מנהג התשליך דוקא ליום זה, כי בכך מקיימים את השנים, תפילה לתשובה ליד מקור מים, וזכר לעקידת יצחק. נראה שלשון מהרי"ל מוכיח כן שכתב "מה שנוהגין לילך בר"ה... להשליך במצולות ים... משום זכר לעקידה דאיתא במדרש" וכו', משמע שדברי המדרש נועדו להצדיק את העיתוי ולא דוקא את הסיבה הפנימית למנהג. ברור למדי שיש גם הקבלה בין תפילת התשליך ובין דברי המדרש, המספר כיצד התגבר אברהם על השטן שעמד בדרכו, ע"י שזעק הושיעה ה' כי באו מים עד נפש. אף אנו מתפללים לה' שיושיענו מהשטן העומד לשטננו ומונע מאתנו לשוב בתשובה שלמה.

והנה, אחרי שלדעת מהרי"ל יש במנהג התשליך גם זכר לעקידה, אפשר שזו הסיבה שהקפידו לילך למקור מים המצוי דוקא מחוץ לעיר, כמבואר במג"א סי' תקפ"ג סק"ה "וטוב אם הם מחוץ לעיר", דהשטן נהפך לנהר בשעה שהיה אברהם בדרכו מחוץ למקומו אל הר המוריה. וא"כ גם ההליכה אל מחוץ לעיר לתשליך יש בה זכר לעקידה.

[ה] טעמים נוספים למנהג

כתבנו לעיל את טעם הרמ"א דמצולת ים מלמדת על בריאת העולם. וביארנו דגם למהרי"ל תוכן הפסוק "ותשליך במצולות ים כל חטאתם" דיו לשמש סיבה למנהג, ומה שנהגו בר"ה, הוא זכר לעקדה שהיתה בר"ה. יתכן וגם טעמו של "המנהגים" זהה לאחד מהטעמים או של הרמ"א או של המהרי"ל, אלא שהוסיף שיש לראות בנהר דגים משום

כותר: אודות מנהג תשליך מחבר: הרב ישראל יהודה לוי

כתב עת: אורייתא טז, תשמ"ח, קצד - רד

** נא לישמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרויקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

דסימנא מילתא הוא, דהיינו, המנהג כשלעצמו מבוסס על טעם מרכזי. אך יש להוסיף לו ספחים שיש בהם סימנים. ומדינא דגמ' בכריתות יש בר"ה לתת מהלכים לסימנים דהא מילתא הם.

אכן בנוסף לאמור, מצאנו באחרונים טעמים נוספים הן לעיקרו של מנהג, והן לספחי כראיית דגים, או הליכה למקום מים בו מצויים דגים.

(1) מהר"ם יפה בלבוש התכלת סי' תקצ"ו שילב את דברי המהרי"ל והמנהגים וכתב: "ורגילין לילך על הנהר זכר לעקידה, משום דאיתא במדרש, כשהלך אברהם אבינו ע"ה לעקוד את יצחק בנו וכו'. ורגילין לילך למקום שרואין שם דגים". אך בעוד שהרמ"א בדרכי משה ביאר זאת משום סימנא מילתא שלא תשלוט בנו עה"ר וכו' (לכן הביאו בסי' תקפ"ג), ביאר הלבוש דברי המנהגים באופן אחר – "לזכור שאנו משולים כדגים חיים הללו שנאחזים במצודה.¹¹ וכך אנו נאחזים במצודת המות והדין ומתוך כך נהרהר יותר בתשובה".¹² מאחר שסטה בביאורו מדברי הרמ"א בדרכי משה, לפיכך הביא מנהג תשליך בסי' תקצ"ו.

(2) השל"ה בח"א כתב: "עוד שמעתי רמז גדול ונכון כי הולכים למים שיש בהם דגים יען כי לדגים אין גבינים, ועיניהם תמיד פקוחות, כדי להתעורר עינא פקחא דלעילא שרומז על רחמים גדולים, והנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל, רק עיניו פקוחות וע"ז נאמר (תהילים מ"ד) עורה למה תישן, וכתוב שם (ע"ד) למה [אלוקים זנחת לנצח] יעשן אפך בצאן מרעיתך. כי קשה העשן לעינים וגורם שיהיו סגורות. ואנחנו מתפללים שיהיו פקוחות". משמע שהליכה לנהר שיש בו דגים היא כדי לבקש רחמים מהקב"ה שיתמיד בהשגחתו עלינו. בדומה כתב גם האליה רבה בסי' הנ"ל.

(3) בספר טעמי המנהגים עיני ר"ה הביא מספר "שער בת רבים" שכתב בזה"ל: "שמעתי דגים ר"ת י"ג מכילן דרחמי. ולזה הולכין לנהר שיש בו דגים יען שאומרים שם מי א"ל כמורך שרמוזים בו י"ג מידות.¹³ משמע דעיקר המנהג מיוסד על אמירת הפסוקים ליד הנהר עפ"י הטעם "ותשליך במצולות ים". אלא שביאר מדוע יש לילך דוקא למקום שיש בו דגים. לזה השיב משום הרמז שיש במילה.

(4) בסידור "תפילות מכל השנה" עפ"י נוסח האריז"ל המיוסד על נוסחו של "בעל התניא" נאמר כי הולכים למקור מים, משום שמים מורים על חסדים.

(5) בעל הבית מאיר כתב,¹⁴ שהליכה למקור מים מיוסדת על שם הפסוק בשמואל א' ז'

א"ל כמורך, ל"ג מידות. ובמחזוריים הנדפסים התאימו את י"ג מידות דיבור דיבור על אופניו בפסוקים הנאמרים מסוף מיכה. ראה בסידור בית יעקב לר' יעקב עמדין שכתב: "ואומרים י"ג תיקוני דיקנא דאריך אנפין, וצריך לכווין בהם כנגד י"ג מנילן דרחמי". ובסידור תפילות לכל השנה כתב דמה שאומרים אחר פסוקי מיכה פסוקי מן המצר קראתי י"ה וכו' משום שהם כנגד ט' מידות ה' ארך אפים, וכו' בסידור "שער השמים" לשל"ה.

(14) הביאו השדי חמד אסיה"ד מערכת ר"ה סי' ב' אות ב'.

(10) צריך להוסיף לדברי הרמ"א מדוע נהגו לומר הפסוקים הללו ליד הנהר דוקא בר"ה ולא ביו"כ. דהרי ר"ה הוא יום בריאת העולם לדעת ר' אליעזר בר"ה דף י' ע"ב.

(11) כאמור בקהלת ט' י"ב "כי גם לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים במצודה רעה" וכו'.

(12) בהגות המנהגים של ר' אייזיק יצחק מטירנא (לא ידוע מי חיברם) כתב כלבוש כי טעם המנהגים לילך לנהר ולראות בהם דגים הוא לזכור שאנו משולים כדגים חיים הללו שנאחזים פתאום במצודה ולא כפי שביארו הרמ"א. עכ"פ המנהגים עצמן סתם ולא פירש.

(13) לפיכך כתבו האחרונים, שיש לכווין באמירת מי

"וישאבו מים וישפכו לפני ה'" ובתרגום יונתן "ושפיקו ליבהון כתיובתא כמא קדם ה'".
ורש"י מפרש "סימן הכנעה, הרי אנו לפניך כמים הללו הנשפכין". ועיי"ש ברד"ק שהביא גם
הוא ת"י והוסיף "ויתכן לפרש ששפכו מים לפני ה' סימן לכפרת עוונות על דרך כמים עברו
תזכור".

6) ה' דוד צבי הופמן בעל שו"ת מלמד להועיל מבהיר, שתשליך ליד מקור מים הוא
משום שאין השכינה שורה בחו"ל אלא ליד המים דאיתא במכילתא דרשב"י פר' בא "ויאמר
ה' אל משה ואל אהרון בארץ מצרים (שמות י"ב) מלמד שהיו כל הארצות כשרות לדיבור עד
שלא נתקדשה א"י. אבל משנתקדשה א"י לא היה דיבור עם הנביאים בכל מקום אלא על
המים שנא' (יחזקאל א') היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר
כבר וכו'. וכן יונה לא היה מדבר עמו אלא על המים" וכו',¹⁵.

7) בדומה לזה נראה מ"בעל הטורים" על הפסוק בבראשית ט"ז ז' "וימצאה מלאך ה' על
עין המים במדבר על העין בדרך שור" דכתב: "ב' במסורת הוא, ואידך הנה אנכי נצב על
עין המים (בראשית כ"ד) שטוב להתפלל על המים דכתיב (שופטים ה') מקול מחצצים בין
משאבים שם יתנו צדקת ה'. וכן התפילה נמשלה למים דכתיב (איכה ב') שפכי כמים לבך".

8) "בספר החיים", כתב שמהלך המים בנהר מסוגל לעורר את הנפש לקחת מוסר השכל
"כמו שאנו נוהגים ללבוש לבוש הבדים שנקרא סרגני"ש שהוא לבוש המתים כדי להרעיד
את החוטא שיזכור את יום המיתה, וכן מה שנהגו לילך אל המים בראש השנה - רמז שהמים
הללו הנראים עכשיו כאן לא היו כאן מתחילה, וגם אחר כך לא יעמדו, כך לא אשוב אל
חטאי, ונמצא כאילו החטא איננו"¹⁶.

9) בסידור אוצר התפילות הביא המאסף טעם שונה - לפי שביום הזה ממליכים את
הקב"ה. לכן נוהגים כעין מלכותא דארעא, להמליך על המעין כדאיתא בכריתות ה' ע"ב
ובהוריות י"ב - "ת"ר אין מושחין את המלכים אלא על המעיין כדי שתמשך מלכותן שנא'
(מלכים א' א' - בהמלכתו של שלמה) ויאמר המלך להם קחו עמכם וכו' והרכבתם את שלמה
בני וכו' והורדתם אותו על הגיחון ומשח אותו"¹⁷.

[ו] ניעור הבגדים

באליה רבה סי' תקצ"ו בשם קיצור של"ה הביא המנהג לנער שולי הבגדים בעת
אמירת התשליך. ובטעם הדבר כתב כי הוא לנער הקליפות מעלינו שנאחזים בנו ע"י
עוונותינו¹⁹ כמו שנוהגין אחרי קידוש לבנה לנער הקליפות שנתעוררו ע"י קטרוג הלכנה.
ובשם האר"י ז"ל כתבו שנהגו לנער שולי הבגדים במילת ותשליך²⁰. דוקא בגד ציצית כי
הוא בגד אלמנת השכינה.²¹

15) עיין נתיב בינה, שם עמ' 169-170
16) מובא שם עמ' 169. עפ"י אולי אפשר להבין מה
הקפידו ללכת דוקא לנהר בו מצויים מים
זורמים. ועיין במג"א שם תקפ"ג סק"ג.
17) והיינו טעמא דשופר לפי הרס"ג המובא אצל
האבודרהם, דכשממליכין מלך תוקעין בשופר.
18) וכו' בסידור שער השמים לשל"ה.
19) ראה ליקוטי מהרי"ח שהביא כן מסידור ר'
שבת. אך רבים מהאחרונים ומהסידורים כתבו
שינער אחר אמירת "לא ירעו ולא ישחיתו"
וכו', או אחר אמירת כל סדר תשליך כפי שנהגו
בדורות האחרונים.
20) ואמנם רבים מהסידורים כתבו שינער שולי
טלית קטן.

15) עיין נתיב בינה, שם עמ' 169-170
16) מובא שם עמ' 169. עפ"י אולי אפשר להבין מה
הקפידו ללכת דוקא לנהר בו מצויים מים
זורמים. ועיין במג"א שם תקפ"ג סק"ג.
17) והיינו טעמא דשופר לפי הרס"ג המובא אצל
האבודרהם, דכשממליכין מלך תוקעין בשופר.
18) וכו' בסידור שער השמים לשל"ה.
19) ראה ליקוטי מהרי"ח שהביא כן מסידור ר'
שבת. אך רבים מהאחרונים ומהסידורים כתבו
שינער אחר אמירת "לא ירעו ולא ישחיתו"
וכו', או אחר אמירת כל סדר תשליך כפי שנהגו
בדורות האחרונים.
20) ואמנם רבים מהסידורים כתבו שינער שולי
טלית קטן.

בספר מטה אפרים סי' תקצ"ח סק"ד כתב שהוא לרמוז בעלמא ליתן לב להשליך החטאים ולחפש ולחקור מהיום והלאה שיהיו הבגדים לבנים ונקיים מכל חטא. ובמחזור "אהלי יעקב" מצא לזה סמך מן המקרא דכתיב בנחמיה ה' "גם חצני ניערתי ואומרה ככה ינער האלוקים את כל האיש אשר לא יקים את הדבר הזה מביתו ומיגיעו".

פסוק זה מנחמיה שימש למאסף סידור אוצר התפילות ראה כי ניעור הבגדים בעת התשליך הוא לחיזוק השבועה שנשבעים בכירי העם למלך בעת עלותו לכס המלכות. כבר הבאנו משמו כי טעם לתשליך ע"י הנהר הוא עפ"י הגמ' בהוריות (י"ב ע"ב) אין מושחים את המלך אלא ע"י המעיין. וכיון שאומר הקב"ה בר"ה אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, לפיכך מתכנסים ליד מקור מים בר"ה. בהתאם לכך גם מנערים את שולי הבגדים או הציצית בעת אמירת התשליך. כי בעת שהמליכו מלך השביעו את העם להיות נאמנים למלכות (נוהג השורר בממלכות שונות שהפקידות הבכירה מביעה אמונים למלך או לשליט בעת עלותו על כס השלטון) כמסופר במלכים ב' י"א - שיהיודע השביע את השרים והרצים להיות נאמנים ליואש בן אחזיה כדכתיב - "ובשנה השביעית שלח יהיודע ויקח את שרי המאות לכרי ולרצים ויבא אותם בית ה' ויכרת להם ברית וישבע אתם בבית ה' וירא אותם את בן המלך". לכן ביום שבו אנו מקבלין את מלכות הקב"ה ובאים בכריתו אנו עושין זכר לשבועה שנשבעין למלך ולזאת ננער את כנפי הבגדים כדרך שנהגו לפנים לחזק את השבועה כמבואר בנחמיה ה' - "ואקרא את הכהנים ואשביעם לעשות כדבר הזה. גם חצני ניערתי ואמרה ככה ינער האלוקים את כל האיש אשר לא יקים אתה דבר הזה מביתו וכו'. גם אפשר שניעור הבגדים הוא כעין שבועה שלא ישוב עוד החוטא לכסלה, שהאומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה.²²

עוד הביא שם המאסף טעם לניעור הבגדים משום דאנו מתפללים ביום הזה "וכל הרשעה כלה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ, ותמלוך אתה הוא ה"א מהרה לבדך על כל מעשיך" וכו'. וכתוב באיוב ל"ח "לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה", א"כ, בשעה שאנו מבקשים לכולת רשע ולהמליך הקב"ה לבדו, אנו מנערים שולי הבגדים לרמוז על ניעור רשעים והמלכת הקב"ה.

[ז] תפוצת מנהג התשליך

כתבנו לעיל כי מקור המנהג נעוץ באשכנז ורק בימי הר"ח וויטאל נתפשט בקרב יהודי המזרח. מאז התאזרחותו בקרב אלה האחרונים, התווספו לנוסח המקורי של התשליך²³ מזמורים נוספים עד אשר התגבש לנוסח המקובל בידינו.²⁴ ברם הן במזרח והן במערב היו קשיי הסתגלות כנראה משום חידושו. בספר מנהגי פרנקפורט דמיין, הביא המאסף מספר "כח יהודה" כת"י לרבי יהודה מיכל בינגא סג"ל זצ"ל (נפ' תקל"ז) המתאונן שמנהג התשליך התבטל מרוב בני הקהילה, ורק בשל משפחות אחדות שהתמידו החלה חזרת עטרה ליושנה

²² (22) כתר שם טוב עמ' 208.
²³ (23) מזמורי המנהג לראשונה משמע שהנוסח (24) קיימים שינויי נוסח אחדים בין מחזורים שונים. גם תפילת רבש"ע שנדפסה ברוב המחזורים אחר סדר תשליך חוברה ע"י החיד"א (נפ' תקס"ו).
²⁴ (24) קיימים שינויי נוסח אחדים בין מחזורים שונים. גם תפילת רבש"ע שנדפסה ברוב המחזורים אחר סדר תשליך חוברה ע"י החיד"א (נפ' תקס"ו).

כותר: אודות מנהג תשליך מחבר: הרב ישראל יהודה לוי

כתב עת: אורייתא טז, תשמ"ח, קצד - רד

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

והולכים לעשות תשליך כמנהג אבותינו...". על תקופה קודמת בפרנקפורט הוא מביא מספר המנהגים של הקהילה יוסף אומץ לר' יוסף יוזפא האן (נפ' שצ"ו) סי' תתקע"ה, המעיד כי "היה המנהג פשוט פה כל הימים, עד איזה שנים ששומרי שער נהר מיין, המה בעלי מלחמות שכמעט נשכח המנהג ברובא דעלמא... ולכן נתאמצתי בכל האפשר לי לילך לנהר מיין ע"י שדיברתי על לב גבאי הקהל לרצות שומרי השער במזרקי יין איזה שנים. ואקוה שעל ידי כן יחזור המנהג ליושנו". יש שרצה להסיק מדברים אלו כי סיבת המניעה נבעה מלעג הנכרים למנהג²⁵, אך לענ"ד אין כל ראייה מהלשון מלבד שרירותיות שהיתה שגירה ביחס הנכרים ליהודים.²⁶ אפשר שבמנוח "בעלי מלחמה" נתכווין לזמן חירום שנבע מהמלחמות הבלתי פוסקות בין הנסיכויות הגרמניות.

ברם, בערוך השולחן סי' תקפ"ג סעיף ד' הביא את מנהג התשליך והוסיף "ויזיהרו שלא ילכו נשים, ובמקומות שהולכות, מוטב שאנשים לא ילכו כלל דבלא"ה יש מתרעמים על זה בזממנו²⁷, ורבים נמנעים מזה מפני טעם הידוע להם ונכון הוא". מה פשר "מפני טעם הידוע להם"? אם נתכווין ערה"ש לחשש תערובת המינים היה צ"ל מפני הטעם שנזכר? נראה מלשונו שזהו טעם שונה, ושמה רמז להשערה דלעיל דאולי נמנעו בשל תגובת הנכרים, והדבר טעון בירור. עכ"פ במקומו ובסביבתו של בעל ערוך השולחן לא היה למנהג התשליך מהלכים, דבספר "מעשה רב" ממנהגי הגר"א נאמר שהגר"א לא היה הולך לנהר או לבאר לומר תשליך. וב"אורחות חיים" המביא את מנהגי הגר"ח מוולוז'ין אות ק"ו נאמר: "לא היה הולך לנהר לומר תשליך". ושמה לנהר לא הלכו, אך אמרו תשליך בביתם, כפי שנהג לעשות כן החתם סופר²⁷. ברם, החיי אדם לא הזכיר כלל המנהג.

[ח] מועד אמירת תשליך

ספרי המנהגים של המהרי"ל, ושל ר' יצחק אייזיק מטירנא הביאו כאמור את מנהג עריכת התשליך בסדר יום א' של ר"ה. מלשונם עולה בבירור כי הזמן המדויק הוא אחר תפילת מוסף או אחר סעודה²⁸ ולפני תפילת מנחה, אלא שהמג"א בסי' תקפ"ג סק"ה הביא מכתבים – "ויש לילך ביום ראשון אחר מנחה קודם שקיעת החמה" וכו', וכו"ה בסידור האריז"ל ובפרי עץ חיים שכתבו שיש לערוך אחר תפילת מנחה קודם שקיעה"ח. בעקבותיהם כתבו כולם כי המועד לתשליך הוא אחר תפילת מנחה.

מדוע לאחריה? כמה הסברים נאמרו – (1) משום שבשעה עשירית מהיום שנברא בו אדם הראשון, חטא, וזהו לרוח היום (בראשית ג') ומתרגמינן למנח יומא. ומש"כ גם אנחנו היודעים בנפשנו שחטאנו לה' באים בשעת מנחה להשליך מעלינו חטאתינו ופשעינו. (2) כי תפילת מנחה נוסדה ע"י יצחק אבינו כפי שדרשו חז"ל עה"פ ויצא יצחק לשוח בשדה, ואין שיחה אלא תפילה. וביום א' דר"ה נעקד יצחק. וכיון שתשליך אליבא דמהרי"ל יש בו זכר

25) הרב אליהו מונק, עולם התפילות ח"ב (ירושלים תשמ"ו) עמ' רל"ד.

26) מ"מ, מצאתי בסידור בית דין, לקהילת ארם צובא, בדיני וסדר ותשליך סעיף ח', שראוי לבטל מנהג רע שמקצת מהמון העם "אומרים בזה הלשון אנו הולכים ומשליכין העוונות של שנה שעברה וכו' וחלילה לחשוב כן, והוא חילול

27) עיין לעיל הערה 23. אך יש לציין שהח"ס עשה זאת ממקום בו רואים את הנהר מרחוק. גם בספר המנהגים של פפד"מ "יוסף אומץ" סי' תתקע"ה כתב: "מנהג אבותינו תורה לילך אחר האכילה לנהר ולומר תשליך".

28) הרב אליהו מונק, עולם התפילות ח"ב (ירושלים תשמ"ו) עמ' רל"ד.

כותר: אודות מנהג תשליך מחבר: הרב ישראל יהודה לוי

כתב עת: אורייתא טז, תשמ"ח, קצד - רד

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרויקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

לעקידה לכן מועדה הוא כתפילת מנחה.²⁹ 3) כי עת המנחה מועלת יותר לתפילה כמאמר רב הונא בכרכות ו' לעולם יהא אדם זהיר בתפילת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפילת המנחה שנאמר ויהי בעלות המנחה. לאור הנ"ל בהגיע מועד המנחה מקדימין להתפלל מנחה תדירה יותר, ולאחריה עורכין את התשליך.

המטה אפרים, בס"י תקצ"ח ס"ד כתב אף הוא שנוהגין לילך אחר מנחה לנהר וכו' קודם שקיעה"ת. אך הוסיף 'ונוהגים לילך אף אם שקעה החמה עד הלילה...'. ובס"ז כתב: "אעפ"י שנהגו לילך אחר מנחה מ"מ אם משער בעצמו שאחר מנחה לא יהיה לו פנאי ללכת, ילך קודם מנחה. וכן כשרוצים לילך לנהר שחוץ לעיר, והעיר דלתותיה נעולות בלילה יכולים לילך קודם מנחה", עכ"ל. כנראה סמך על המקורות למנהג שהזכירו כי מועד עריכתו הוא אחר סעודה קודם למנחה.

האחרונים כתבו שאם היה אנוס ביום א' דר"ה ולא יכל לילך לתשליך יכול לעושה זאת ביום ב' דר"ה (ובאשר ליום א' שחל בשבת ראה להלן). אכן יש הנוהגין לערוך תשליך ביום שלפני ערב יו"כ הנקרא שלש עשרה מידות ע"ש הפיוט הנאמר אז בסליחות, משום שתורף התשליך הוא אמירת מי איל כמוך המכוון ליי"ג מידות. אמנם המקורות כולם הדגישו כי המועד הוא דוקא יום א' דר"ה, אך כנראה שאצל אחדים מגדולי ישראל נתארכה התפילה עד מאוחר ביום ולא נותר פנאי לאמירת תשליך בימי ראש השנה, לפיכך דחו המועד ליום שאומרים בו סליחות של י"ג מידות.³⁰

בשער יששכר מ' שובה ישראל אות כ"ב³¹ הביא קצת ראייה, שגם גורי האר"י נהגו לערכו בחול, ממש"כ בשמנה שערים (שער ז' דרוש ג') ממהר"ש וויטאל וז"ל: "אמר שמואל זכורני ביום ר"ה היה מורי אבא (מהרח"ו) דורש על המים ביום תשליך, וראינו צפרדע אחת באה בנהר כנגדו, והתחלנו להלשיך עליה אבנים להשליכה, ומקול צפצוף הצפרדע פתח עיניו שהיו סגורות, וגער בנו, שזאת היתה נשמה אחת באה לשמוע תורתו" וכו'. ומעתה אם היה זה בר"ה למה לא גער על עצם השלכת האבנים דהווי מוקצה, ועל אפשרות ח"ו של נטילת נשמה דזה איסור דאורייתא. אלא כודאי היה הדבר בחול. ומה שפתח כי הדבר היה בר"ה, אין זה אלא לשון מושאל, וראיה כי לאחר מכן הוא מכנה את היום בשם יום תשליך ולא יום ר"ה.

[ט] כשחל ר"ה בשבת אימתי יאמרו תשליך?

כשחל א' דר"ה בשבת, התלבטו האחרונים אימתי יש לקיים תשליך. ההתלבטות נבעה בעיקר מחמת החשש שהליכה למקום מים מחוץ לעיר עשויה להיות מלווה ח"ו בחילול שבת כהוצאת סידורים ומחזורים מחוץ לעירוב. כדי למנוע זאת היו שהעדיפו להעביר התשליך ליום ב' דר"ה. היה מי שמצא הקבלה למה שנהגו שלא לקדש הלבנה בליל שבת, כנראה מחמת הדמיון לגזירות רבה בשופר לולב ומגילה.³² גם קידוש לבנה, וגם סדר תשליך

29) כי ביום שבו היתה העקידה - ר"ה - אנו מעוררין זכות עקידתו להפוך מידת הדין לרחמים, ראה במטה אפרים ס"י תקצ"ח ס"ב.
30) שו"ת מנחת אלעזר ח"ה. ובליקוטי מהרי"ח כתב "מפני שהיה קשה עליהם לעשותו ביו"ט פני
31) הביאו ה"שערים המצויינים בהלכה" ס"י קכ"ט.
32) ראה שדי חמד אסיה"ד, ראש השנה, ס"י ב' או"ב, כתר שם טוב עמ' 207.

המורחב, אינו שגור בפי המון העם, ויש להיעזר בסידורים ומחזורים, לפיכך נוצר חשש שמא יבואו לטלטל את הסידורים במקום שאין עירוב.

השערי תשובה בסי' תקפ"ג אות ו' הביא שנחלקו בזאת הפוסקים. השבות יעקב בח"ג תשובה מ"ב כתב דהולכים אפילו בשבת וזריון מקדימין, ומביא ראייה ממהרי"ל שקרא תגר נגד הזורקים פת לדגים בנהר בעת התשליך, כיון ד"תרתני ריעותא עבדי, שנושא חוץ לערוכ³³ ומאכיל את המוקצה³⁴, וכ"ש כשחל ר"ה בשבת" וכו'. מסוף דבריו משמע דנהגו בזמנו לילך לנהר לתשליך אף בשבת. ברם, בקיצור של"ה כתב דאין לילך לתשליך בשבת אלא ביום ב'. והביא השע"ת את דברי החיד"א בברכי יוסף בשם רבי משה זכות דלא יאמר בשבת. ובמחזיק ברכה כתב שהרב המקובל מר"ה יוסף אירגאס לא היה חושש ואומרו אף בשבת והוא כדברי השבו"י. ומסיים השע"ת "וכן אנו נוהגים אחריו". אכן כבר העיר בשדי חמד³⁵ "ולפי הנראה לא ראה [השע"ת] את דברי מרן חיד"א בספר יוסף אומץ וכו' דמסיק דשב ואל תעשה עדיף".

והפרמ"ג סי' תקפ"ג בא"א סק"ה כתב "ובקצת מקומות ראיתי כשחל יום ראשון בשבת הולכים בשני", מכאן שבזמנו היו גם רבים שאמרו זאת אף בשבת. וב"מאמר מרדכי" שם סק"ד העדיף דעת קיצור של"ה "פן יבואו בקל לאיסור הוצאה... ומי שרוצה לילך ביום ראשון ילך בצניעה ויזהר הרבה בדבר שלא לבא לידי שום חילול" וכו'.

בספר "מועד לכל חי" לר"ח פלאגי סי' י"ג ס"ע כתב: "יעשו התשליך דוקא יום א' דר"ה אפי' כשחל בשבת כמ"ש בספרי הקטן לב חיים ח"א דקמ"ג, ודלא כרב עיקרי הד"ש סוף סי' ל"י, וסיפר שבעירו איזמיר היו בעבר כאלה שעשו התשליך ביום ב', אולם עתה לא נשאר בהם אחד וכולם ביום א' זולת מי שנאנס" וכו'. גם כמטה אפרים סי' תקצ"ח ס"ה כתב שאם חל בשבת אין מבטלים סדר זה "אך צריך להיזהר שלא ישאו אצלם שום דבר חוץ לעירוב". לכל הנ"ל נוסף שהחיד"א כותב ב"יוסף אומץ" דגם לפי סוד התשליך שגילה האריז"ל יש מקום לומר דאין לערכו בשבת.

אחר כל זאת, כתב השדי חמד שיש להחמיר ולדחות אמירת התשליך ליום ב', משום שבזמן השבות יעקב נוסח התשליך היה קצר וכנראה רבים ידעוהו בע"פ, לפיכך לא היה חשש גדול שמא מישהו מהציבור ישא עמו מחזור תפילות אל הנהר. ברם כהיום הזה "דנתפשט סדר לימוד על זה, וא"א שיוכלו לומר בע"פ, ובעיני ההמון עיקר סדר ותשליך הוא הלימוד והתפילה שמתפללים אח"כ וכו' ואם יאמרו להם שלא יביאו עמהם שום ספר כשהולכים אל הנהר (שהוא חוץ ממקום המתקן) בודאי שלא ישמעו, לכן ודאי שב ואל תעשה עדיף וכו', וכן הנהגתי בעיר היא³⁶ כמה פעמים ולא סמכתי על מה שכתב הרב שערי תשובה, וכו'. ורשום בזכורני דכשהייתי בעיר גדולה של חכמים וסופרים גם ראיתי כמה פעמים דמנהגם לעשות הסדר על פי הבאר שבחצר, בכל זאת לא היו עושים שבשבת אלא ביום שני. ועכ"פ במקום שאין נהר מתקן ודאי נכון מאד לעשותו ביום שני ולא בשבת". הוא גם מזכיר את מנהג איזמיר לעשות בשבת, וכן את מנהג ירושלים³⁷ לעשות בשבת, אך

33) וסבר מהרי"ל דבליכא צורך כלל גם ביו"ט אסור לטלטל בלא עירוב.
 34) ראה מג"א סי' תקפ"ג סק"ה שציין לס' תצ"ו, ובמחצת"ש כתב דבא למעט את מה שכתב מהרי"ל להזהיר שלא יאכילו הדגים בנהר בעת
 עריכת סדר התשליך. (35) שם.
 37) הביאו הרב בעל פרי האדמה ח"ד דף ג' ע"ב. שכתב דאף השל"ה היה מודה דבירושלים שעושין תוך החומות שרי אפי' בשבת.

כותר: אודות מנהג תשליך מחבר: הרב ישראל יהודה לוי

כתב עת: אורייתא טז, תשמ"ח, קצד - רד

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרויקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

הרב יונה גולן

מכון אורייתא
נתניה

דברים הנוהגים לאכול כליל ראש השנה לסימנים

גרסינן בפ"ק דכריתות (ו.) אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא, קרא, ורוביא, כרתי, סלקא, ותמרי, וכן נפסק בשו"ע תקפ"ג וז"ל השו"ע יהא אדם רגיל לאכול בראש השנה רוביא דהיינו תלתן, כרתי, סלקא, תמרי, קרא.

(א) זיהוי הסימנים ותכליתם

רוביא: פרש"י תלתן וכתב הברכ"י סע"ק ב' וז"ל - מנהג עיר קדשנו ירושלים ת"ו ליקח מין קטנית הנקרא לוביא בערבי במקום רוביא, וכן ראיתי שכתב הרב המאירי - רוביא - וגדולי הרבנים פירשו בו תלתן ואנו מפרשים בו קטנית פצ'וליה והוא הלוביא, וכ"כ הרשב"ץ בחי' ר"ה דף (כה) וז"ל וראיתי בתשובה שהיו מביאין לפני רב האי גאון פול המצרי ולא הזכירו רוביא ונראה דרוביא הוא הפול המצרי, ופול המצרי כתב שם הרע"מ פסוליי בלע"ז. עין באשל אברהם מהגה"ק מבוטשאטש שכתב טעם למה שאחז"ל לאכול רוביא בר"ה.

כתב הרד"א שי"א בלשון תפלה על כל דבר שאוכל, ועל רוביא יאמר יהר"מ או"א שירבו זכויותינו ואח"כ לוקחים כל בני המשפחה ואומרים כנ"ל וכן על זה הדרך בכל הסימנים וכתב א"ר בשם השל"ה יתעורר האדם בתשובה כשיאמר יה"ר ויתפלל על זה בלב שלם. **כרתי:** בערבית כראת, והוא כעין עלי בצל גדולים. וכשיאכל כרתי יאמר יהרמ"ה או"א שיכרתו שונאינו (וכל מבקשי רעתנו - כלבו). וכתב האלף המגן העיקר שיכיון על ס"מ ומבקשי רעתו ולכן מתפלל עתה שלא יוכלו לעשות לו שום רעה ושלא יוכלו לקטרג עליו כמבואר כל זה בספרי מוסר והמקובלים באורך עיי"ש עכ"ל. ובכן איש חי פרשת נצבים וז"ל - ויכיון בזה על כוחות הרעות שנבראו מהעונות של האדם ומהנצוצות קרי אשר עליהם מכוונים הק"ש שעל המטה ועליהם נאמר אויבי איש אנשי ביתו עכ"ל.

סלקא: הוא התרד וכן מבואר בגמרא עירובין (כת): שתרידן הוא הסלקא וכשיאכל יאמר יהרמ"ה או"א שיסתלקו אויבינו. ובאבודרהם כתב שיסתלקו עונותינו, ובכל בו שיסתלקו עונותינו ויסתלקו שונאינו וכל מבקשי רעתנו.

תמרי: הוא תמרים וכשיאכל יאמר יהרמ"ה או"א שיתמו שונאינו ובאבודרהם כתב שיתמו עונותינו (ובכל בו כתב שונאינו עם כל חטאתינו)

כותב דנהגו כן משום שעשו את התשליך בין החומות ולא הי החשש לאיסור הוצאה. **ובספר** בן איש חי פרשת ניצבים אות י"ב כתב שמצא בכ"י מוהר"י ענתיבי בשם רבינו הרב שר שלום מזרחי ידיע שרעבי [הרש"ש] שעושים סדר זה גם ביום השבת. ואמנם זהו מנהג ירושלים שמאוחר יותר הזכירו הרב בעל פרי האדמה.

כותר: אודות מנהג תשליך מחבר: הרב ישראל יהודה לוי

כתב עת: אורייתא טז, תשמ"ח, קצד - רד

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרויקט השו"ת - אונ' בר-אילן**